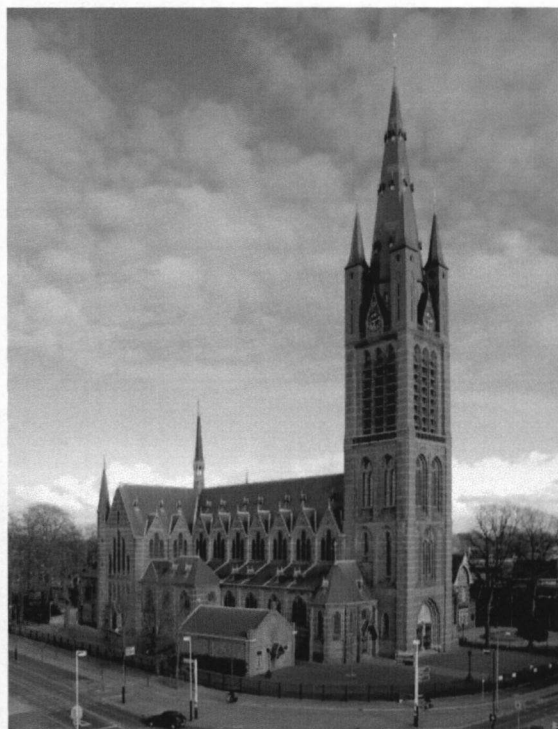

Slechtvalk, nieuwe broedvogelsoort in Gooi en Vechtstreek

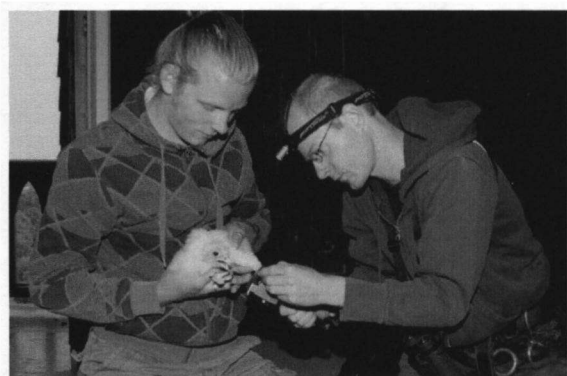
In de toren van de St. Vituskerk te Hilversum broedde dit jaar voor het eerst een slechtvalk. Het is zelfs het eerste broedgeval van deze soort in de hele regio. Nooit eerder heeft deze grootste Nederlandse valk hier gebroed. In een speciale nestkast op 65 meter boven de grond werd een jong aangetroffen.

Jelle Harder

St. Vituskerk Hilversum Foto: D.W.M. Verweij

Op 10 mei 2011 gingen onder leiding van koster Maarten van Aken, Harry de Rooij en Pascal Gijsen van de Roofvogelwerkgroep, Jelle Harder en Floris Moolenbeek van de Vogelwerkgroep naar het nest om te zien wat het broedresultaat was.

Floris en Pascal onderzoeken de jonge slechtvalk, 10 mei 2011 Foto: Caspar Hurdeman

In het nest zat een jong van ongeveer 18 dagen oud. Het was een vrouwtje wat te zien is aan het formaat en gewicht. Er lagen ook nog twee eieren die niet waren uitgekomen. Het enthousiasme van de aanwezigen hoog bovenin de toren was groot. Volgens de deskundigen zag het jong er goed uit en werd de roofvogel gewogen en gemeten. Vanuit de toren werd ook het bestuur van de Werkgroep Slechtvalk Nederland ingelicht.

Tussen 2002 en 2004 werd de toren van de kerk in Hilversum gerestaureerd. Rond die tijd had het kerkgebouw veel last van de vele duiven en kauwen die met hun mest alles bevuilden. Het kerkbestuur vroeg mij om advies. Maarten van Aken vroeg zich toen af of de torenvalk weer tot broeden was te krijgen in de hoop de duiven en kauwen weg te houden van de kerk. Lang geleden was er namelijk ook een broedgeval van deze valkensoort (zie kader). Plaatsing van een torenvalkkast zou dit volgens Maarten kunnen bevorderen. Van het toenmalige broedgeval was ik op de hoogte, maar mijn voorstel was echter om in de Vitustoren een nestkast voor slechtvalken te monteren. Slechtvalken jagen namelijk op de duiven en kauwen, torenvalken bijna nooit.

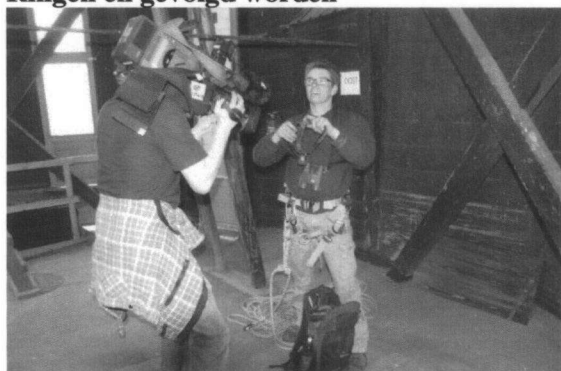
Nu is de toren van de St. Vituskerk 98 meter hoog, op de hoeken zijn vier hoektorens die ruim 70 meter hoog zijn. In overleg met het kerkbestuur en de restauratiearchitect kon de kast in maart 2004 worden geplaatst in de oostelijke hoektoren, op ongeveer 65 meter hoogte. Daarbij is toen door Harry, Paul van der Linden en Jelle dankbaar gebruik gemaakt van de bouwlift bij de steigers.

Drie jaar na plaatsing, in 2007, werd de nestkast waarschijnlijk voor het eerst bewoond, niet door slechtvalken maar door torenvalken. Er was eind maart een paartje aanwezig, met prooien vlogen ze de kast in. Ook bijzonder, maar kauwen en duiven zijn niet bang voor deze kleinere valkensoort. Daarna werd de kast

in 2008 opnieuw gebruikt door de torenvalken (4 jongen), in 2009 niet, wel in 2010 (2 jongen). Maar de slechtvalken lieten zich niet zien. Tot..., begin mei 2011! Penningmeester John van der Voort van het Vituskerkbestuur was de eerste die de vliegbewegingen van een slechtvalk waarnam.

De Roofvogelwerkgroep werd ingelicht en de kenners waren al snel zeker dat de nestkast inderdaad werd bewoond door een paartje slechtvalken. Volgens Harry is dit ook het eerste broedgeval van een slechtvalk in een kerk die nog in gebruik is. Een prachtig resultaat na jaren van geduld!

Ringen en gevolgd worden

Veel media-aandacht, interview met Harry de Rooij, 13 mei 2011 Foto: Jelle Harder

Omdat de landelijke Werkgroep Slechtvalk Nederland er naar streeft alle jonge slechtvalken van een ring en kleurring te voorzien is op 13 mei de kerktoeren opnieuw beklommen. Daarbij was ook Peter van Geneijgen van die werkgroep aanwezig. Alleen hij mag de kleurringen aanleggen. Voor 2011 zijn deze ringen oranje gekleurd. Van Peter ontving ik naderhand de volgende gegevens die hij over de jonge slechtvalk noteerde:

Geslacht: vrouw; ring en kleurring aangelegd; 805 gram, krop leeg; vleugellengte 169 mm; handpen 8: 67 mm waarvan 27 mm uit de spoel; staart 44 mm waarvan 14 mm uit de spoel; tarsus zonder hiel 50,5 mm; laterale pootdikte 10,1 mm; klauw met nagels 121 mm. Dit past bij een leeftijd van 21 dagen volgens de groeitabel en ze zit daarbij ruim boven het gemiddelde gewicht van 774,1 gram. Niet echt verwonderlijk als enige in het nest.

Een goede start voor deze jonge slechtvalk. Op 23 mei heb ik samen met Harry de nestkast nogmaals gecontroleerd en het jong gewogen en gemeten. Van de gelegenheid maakten we gebruik om twee camera's in de kast te

monteren. We hoopten daarmee meer te weten te komen over de prooiaanvoer. Nadat we zeker wisten dat de jonge slechtvalk de kast had verlaten hebben we de camera's op 17 juni weer verwijderd. De opnamen waren echter mislukt. De stand van de camera's was niet goed en er was ook teveel tegenlicht op de lens gekomen.

Het uitvliegen van de jonge valk is door niemand waargenomen, maar de vogel bleef daarna niet onopgemerkt. Via koster Maarten van Aken kwam het volgende bericht binnen: *'Onze jonge slechtvalk was op 3 juni op bezoek bij de burens van de Vituskerk in de St. Vitusstraat. Daar heeft de vogel ongeveer een uur lang rustig op een schutting in de achtertuin gezeten terwijl de bewoners in de tuin zaten en alle gelegenheid hadden om de slechtvalk te fotograferen. Op de foto's is duidelijk aan de oranje ring te zien dat het onze jonge slechtvalk is. Ze is intussen al behoorlijk gegroeid. In de tuin naast de kerk vinden we veel karkassen, dus er is voldoende voedsel voor de roofvogels'.*

Jonge slechtvalk in tuin St. Vitusstraat, Hilversum, 3-6-2011 (Foto: bewoner St. Vitusstraat)

De foto's laten een gezonde jonge slechtvalk zien. Je zou zoiets maar in je tuin zien zitten! Maar dat was niet de laatste keer dat de jonge valk is waargenomen. Dick de Graaf zag op 21 juni een jonge slechtvalk op de hoge KPN-televisietoren in Hilversum. Het kan haast niet

anders of het moet wel de Vitusvalk zijn geweest.

Daarmee is het verhaal over deze jonge vogel nog niet af. Een triest bericht dat ons in juli bereikte was als volgt: *'De jonge slechtvalk is op 28 juni dood gevonden bij Zwickau, 535 kilometer vanaf Hilversum, in zuidwest Saksen (Oost-Duitsland). Ze was sterk vermagerd, woog nog maar 550 gram. De hulp van een dierenarts mocht niet meer baten'*.

Natuurlijk heel jammer, maar zo kan dat gaan in de natuur. Hier blijkt wel weer dat vooral de eerste maanden van groot belang zijn voor jonge vogels of ze overleven of niet.

Prooiresten

De ouders hebben in ieder geval flink hun best gedaan om het jong goed te laten groeien. Bij de kerk was dat merkbaar aan de gevonden prooiresten zowel in de nestkast als daarbuiten op de toren en de begane grond bij de kerk. Bij alle bezoeken aan de toren en de nestkast zijn direct al die prooiresten zoveel mogelijk verzameld en later gedetermineerd. Deze determinatie is gedaan door Harry en Peter. Het is toch altijd weer verbazend wat je dan tegenkomt uit een kast zo midden in het centrum van Hilversum. Gezien de prooien ga ik er maar vanuit dat de slechtvalken tot ver buiten Hilversum hun slag kunnen slaan om aan voedsel te komen (Tabel 1).

Soort	10-5	13-5	23-5	17-6	Totaal
Goudplevier	1				1
Kievit	2			1	3
Kokmeeuw			1		1
Visdief	1		1	1	3
Stadsduif				3	3
Postduif	4	2	4	3	13
Turkse tortel	1				1
Gierzwaluw	2	2	1	3	8
Boerenzwaluw			1		1
Huiszwaluw				1	1
Kramsvogel	2				2
Gaai	1				1
Spreeuw	4		1	3	8
Totaal	18	4	9	15	46

Tabel 1. Prooiresten in en bij de slechtvalknestkast, St. Vituskerk Hilversum in 2011.

De tabel laat zien dat een belangrijk deel van de prooien bestaat uit verdwaalde postduiven en een enkele stadsduif. Een goede vangst waar flink van te eten is. Opvallend is verder het 'hoge' aantal gierzwaluwen. Je zou dat misschien niet direct verwachten bij die snelle vliegers. Maar ook uit de prooilijsten van boomvalken blijkt dat die menige gierzwaluw pakken (meded. Hanneke Sevink). Voor de Kieviten en goudplevier vraag je je af of die in de Eempolder zijn geslagen? Of in het donker als overtrekkende vogel. Slechtvalken jagen in het donker misschien ook bij verlichte kerkgebouwen, zoals de St. Vituskerk. Dit gedrag is inmiddels bekend op verlichte industriële complexen. En de visdieven, zijn die op de randmeren gepakt? De in mei nog doortrekkende kramsvogels passen ook in het beeld van de prooilijst van slechtvalken. Uiteindelijk zijn er 46 prooien vastgesteld in 13 soorten. Aan te nemen is dat het aantal prooien in werkelijkheid veel hoger ligt. Zo zag Hanneke Sevink dat een duif die in de kast werd gebracht een poosje later door het slechtvalkenvrouwtje naar buiten werd meegenomen om elders verder te worden opgegeten. In de kast zal ze ongetwijfeld het jong daar eerst voor een deel mee gevoerd hebben.

Kauwen werden niet als prooivogel aangetroffen bij dit broedgeval. De groepen kauwen blijven uit de buurt en laten zich kennelijk moeilijk te pakken nemen door de valken. Volgens de koster is de overlast van duiven en kauwen in ieder geval helemaal over.

Het nieuwe broedgeval heeft ook de aandacht van de media getrokken. De Gooi- en Eemlander en Gooi en Eembode publiceerden er over. RTV-NH en RTi-Hilversum kwamen met een radioverslag en twee tv-reportages. Mooie publiciteit voor de vogels, de Roofvogelwerkgroep het Gooi en de Vogelwerkgroep.

De vraag is tenslotte wat er in 2012 gaat gebeuren. Komen de slechtvalken terug en dan eerder in het jaar? Opletten maar weer.

Slechtvalk (*Falco peregrinus*)

De slechtvalk is de grootste valkensoort die in ons land broedt. De lengte van een vrouwtje is ongeveer 50 cm en de spanwijdte van de vleugels 110-114 cm. De mannetjes zijn wat kleiner. Bij de duikvluchten die ze maken worden onder natuurlijke situaties snelheden gehaald van meer dan 200 km per uur. Bij experimentele onderzoeken, in onnatuurlijke situaties met tamme slechtvalken, zijn veel hogere snelheden gemeten.

Ruim 20 jaar geleden waren slechtvalken in ons land vrijwel uitgestorven. Maar in 2006 konden er weer 32 paar worden geteld en in 2011 ligt het aantal al boven de 100 paar! In Noord-Holland groeide de stand tussen 2003 en 2009 van 1 tot maximaal 5 paar. Die toename is vooral te danken aan de speciale nestkasten die door vrijwilligers op hoge gebouwen zijn geplaatst.

Torenvalk (*Falco tinnunculus*) broedde in 1972

Daan Buitenhuis meldde mij in 2007 het onderstaande broedgeval.

'Overigens heeft een torenvalk al eerder in de St. Vituskerk gebroed. Het was op 12 juni 1972, (al weer 35 jaar! geleden) dat ik samen met o.a. Bob van Poelgeest de St. Vitustoren beklom. Het eerste traject langs een 'fatsoenlijke' trap en het laatste traject langs een ijzeren steile ladder. Een bloedstollende act. Boven gekomen ringde ik daar 4 jonge torenvalken. Het nest lag gewoon op de vloer in een hoek. Het kerkbestuur heeft in de jaren daarna gaas voor de openingen in de toren laten maken om zo duiven en kraaien te weren. Met als gevolg helaas geen valken meer. Het was in mijn ringperiode van 50 jaar het hoogst gelegen nest met jonge vogels dat ik ooit heb geringd. Ik droom er nog wel eens van'.